IZVEŠTAJ SA VISOKOGORSKE EKSPEDICIJE MAROKO 2011

Dugo očekivani petak, 13. maj došao je. Svi smo se nekako organizovali i došli na aerodrom Nikola Tesla u dogovoreno vreme. Niko nije kasnio. Nas petnaestoro, iz 8 mesta. Zapakovali smo naše rančeve u foliju, da osiguramo prtljag od otvaranja i oštećenja, čekirali se i prešli na sprat, da dočekamo još i vreme ukrcavanja u avion. Dosta dugo je trajalo dok smo prošli provere, rentgen, skidanje pojasa, torbica, pražnjenje džepova, neki su se i izuvali; to je sastavni deo putovanja avionom. Poleteli smo na vreme. Planirani let, manje od dva sata do Rima. U Rimu 2 sata pauza, pa nastavak za Kazablanku.

U Kazablanku smo stigli posle ponoći. Sletela su još dva aviona neposredno posle nas, pa nas je bilo baš mnogo u redovima za pregled pasoša. Odlazimo po prtljag; sve je stiglo na vreme i u celosti. Uzimamo kolica, tovarimo prtljag i izlazimo da nađemo taksi. Slobodan ugovara vožnje do našeg hotela. Pošto su sitni jutarnji sati, nema gradskog prevoza. Za nas petnaestoro, treba pet taksija. Troškove delimo mi, koji smo u vozilu; po programu, imamo plaćene sve transfere između gradova, ali taksi plaćamo sami. Stižemo pred naš hotel, smeštamo se u dvokrevetne sobe i dogovaramo sastanak za ujutru u 9. Vratila sam se do recepcije da kupim vodu, sok, bilo šta, žedne smo. Nema ništa, kaže gazda, kao i da je voda sa česme dobra za piće. Nepoverljiva sam, vidi on da neću da je pijem, pa donosi narandže i pravi mi sveže cеđeni sok. Rekoh to i mojoj cimerki, i ona silazi i dobija sok.

Naravno, treba pomeriti sat, jer smo u drugoj vremenskoj zoni. Na žalost, mahinalno pomeram sat unapred, ne razmišljajući gde se nalazimo. Dana, moja cimerka i ja, ustajemo u pola devet i idemo na doručak. Čudimo se da nema nikoga od naših, ali – pa bila je vrlo kratka noć, svi su se uspavali…Izlazim napolje da malo prošetam okolo i fotografišem okolinu. Konstatovala sam da smo tačno preko puta ulaza u Luku Kazablanka; tu im je upravna zgrada. Ima dosta mačaka, ni jedan pas na ulici. Blizu je jedna džamija. Već je toplo, šta će biti kasnije?

Vraćam se da vidim šta je sa ostalima. Polako dolaze na doručak. Upravo sam razjasnila i gde su do sada. Vreme je trebalo pomeriti unazad, tako da smo Dana i ja spavale dva sata manje, što nam sada jako nedostaje, ali same smo krive, nismo razmislile, kad neko reče noćas da pomerimo unapred sat.

Kada su svi završili sa doručkom, Slobodan nas je poveo kroz Medinu, prema okeanu, u pravcu velike, moderne džamije Hasan II. Medina je inače naziv u svakom gradu za stari deo grada. U njemu su uzane, krivudave ulice. Pre podne je tu pijaca, prolaze kupci, turisti, biciklisti, motori, mule, magarci, a deca se igraju, gde ugrabe malo prostora, nađe se mesto i za fudbalicu. Tu su i mačke, uobičajene za sva mesta u Maroku. Prošli smo kroz Medinu, izašli na široku ulicu koja nas dovodi do okeana i džamije. Obala je podzidana, ima dosta velikog kamenja, da se ublaže talasi. Nekolicina momaka se kupa tu, neki sede i gledaju talase, mnogi se šetaju. Mi smo imali u planu kupanje popodne, ali nam se nije dopala slika okeana, pa smo odustali. Uređene plaže su dosta udaljene, teško da bismo stigli peške do njih za kratko vreme.

Obilazimo pomenutu džamiju sa spoljne strane, fotografišemo je, kao i neposrednu okolinu. Otvaraju se ogromna vrata, nečujno se podižu i nestaju u gornjem delu. Kasnije saznajemo da su vrata od titanijuma, da teže 35 tona i da se elektronski otvaraju. Ulaz u džamiju je na ceo sat; svi smo raspoloženi za obilazak, kupili smo ulaznice i čekamo da dođe vodič. Došao je u naznačeno vreme i podelio nam kese za našu obuću. U džamiju se može ući samo bosonog. Čuli smo mnogo informacija o

gradnji, dimenzijama…Gradili su je domaći graditelji, koristili drvo sa Atlasa, mermer iz Maroka, majstori su iz Marakeša. Unutra je sve u pločicama, mozaicima, drvorezu, nalik na čipku. Može da stane 20000 ljudi i još 5000 žena na balkonu, koji je sav u duborezu. Tepisi celom dužinom pokrivaju dobar deo poda, rađeni su ručno, takođe u Maroku. Postoje tri nivoa u džamiji. Tavanica se takođe bešumno otvara, jednostavno se rastvori sredina, krov se podeli desno i levo, nastaje otvor za provetravanje. Napravljen je i hamam, ali ga niko još nije koristio. 280 zvučnika skriveno je u lusterima, po stubovima i zidovima. Inače, ova džamija je jedinstvena i po načinu gradnje. Jedan deo je na vazdušnim jastucima, iznad samog mora, jer, Bog je Bog zemlje, vode i vazduha, pa je i njegova kuća tako sagrađena: na zemlji, moru i visoko u vazduhu. Minaret je drugi po visini u Maroku; bogato je osvetljen i noću se vidi do 35km.

Vratili smo se do hotela, obnovili zalihe vode u obližnjoj prodavnici i pošli smo ponovo za Slobodanom u noviji deo grada, da obiđemo bulevare, Palatu pravde, koja je najlepša građevina u tom delu grada. Usput vidimo Katedralu, poslovne zgrade, banke, hotele. Moja prijateljica Dijana mi je pre odlaska rekla da u Kazablanci postoji Rokov kafe, iz filma Kazablanka sa Hemfri Bogartom i Lorin Bekol. Nismo znali gde je, ali kad smo prolazili pored francuskog hotela sa 5 zvezdica, palo mi je na pamet da bi u ovakvom hotelu recepcionar morao znati takav podatak. Ušla sam, pitala ga i – znao je. Naravno da postoji, blizu luke je. Objasnio nam je gde je i ispostavilo se da je na desetak minuta od našeg hotela, prošli smo jutros blizu njega. Pošto u Kazablanci nema šta drugo jako interesantno, rešili smo da predveče odemo kod Rika. Inače, Kazablanka je privredni centar Maroka i velika luka, i za turiste nema neke velike atrakcije.

Našli smo Rikov kafe. Pre desetak godina je renoviran. Dočekuje vas livrejisani vratar, kome morate da kažete da li ste za večeru ili piće, tada pozove konobara i pita ima li mesta za vas (i vaše pratioce), ako ima, odvede vas do određenog stola i vidite da se na ekranu vrti pomenuti film Kazablanka; poručili smo koktel kuće – nešto sa viskijem, limetom, ledom i malom slamčicom, uz to nekoliko vrsta grickalica. U Maroku samo kafei sa posebnim dozvolama toče alkohol, a u slobodnoj prodaji ga ima samo u 1-2 marketa u svakom gradu, tako da je našim planinarima stalno falilo pivo. Nisu znali gde da ga kupe. Otišli smo ponovo do obale, pošto je pao mrak, hteli smo da vidimo osvetljenu džamiju; zaista je impresivna. Isto tako, videli smo i obalu. Tamo gde su se jutros kupali, sada se šetaju ljudi. Okean se povukao nekoliko desetina metara daleko.

Posle Kazablanke, krenuli smo vozom za Marakeš. Železnica je u Maroku dobro organizovana. Železničke stanice (vidideli smo ih u Kazablanci, Marakešu, Fesu, Meknesu) su čiste, dobro održavane, potpuno popločane, na peronima su semafori sa najavama vozova, pravac i vreme polaska, kao i mesto vagona I razreda gde se nalazi. Nigde ni jednog papira, nema vike, gužve. Vozovi stižu na vreme, kupei su klimatizovani, toaleti mirišljavi, sa sapunom, vodom i toalet papirom. Na oko 2 sata vožnje, prolazi radnik čistoće i sakuplja smeće po vagonima. U Marakešu je Slobodan iznajmio mini bus do Imlila. Pratio nas je vlasnik mini busa u džipu, ponudio je mesto našem Slobodanu u džipu, ali on nije hteo da se odvaja od grupe, ostao je sa nama. Ulice novijeg dela Marakeša su široke, sa lepim drvoredima, daleko do izlaza iz grada. Putevi su asfaltirani, u dobrom stanju. U planinskom delu je nedavno bilo nekoliko odrona i to se već sada sanira. Nadomak Imlila, koji je na 1600m nadmorske visine, naš mini bus je prokuvao, pa smo pre poslednje uzbrdice izašli da bi mogao da se popne. Ušli smo zatim u bus i dovezli se do Imlila. Tu je gazda sa džipom preuzeo naš prtljag i odvezao do gostinjske kuće koju smo imali rezervisanu, a mi smo popili po čaj, koji je u Maroku uvek od nane, jak i sladak. Uzela sam i koju kocku šećera sa tacne, da imam kasnije, za mule.

Došao je i Slobodan, popio čaj i poveo nas do našeg smeštaja. Gostinjska kuća je udaljena desetak minuta peške od centra. Imlil je planinsko selo, gde dolaze planinari koji kreću na vrh Atlasa. Ima nekoliko prodavnica rukotvorina: marama, tepiha, stolnjaka, predmeta od drveta, bižuteriju, srebro, poludrago kamenje, noževe ručno rađene. Ima mnogo mula, koje nose rančeve do planinarskog doma. Tu je i planinarski dom planinara iz Marakeša. Velika, drvena koliba sa bibliotekom i prostorijom za druženje, kao i uređenom baštom za sedenje i druženje.

Po planu, trebali smo sutradan da krenemo na naše planinarenje po okolini, pa zatim na uspon na vrh. Slobodan je pričao sa domaćinima i saznao da je naš plan teško izvesti. Snega ima mnogo više nego desetinu godina unazad, ima ga već na 3000 metara, ima ga na prevojima, kojima smo trebali proći. A mule ne mogu da idu po snegu. Znači da bismo trebali sami da nosimo velike rančeve, šatore, vreće, da prelazimo preko snežnih nanosa, a vremenski uslovi nam to baš i ne omogućuju. Šta uraditi, kako se prilagoditi? Zajednički zaključak: idemo direktno na dom na 3200m, dotle mogu i mule. Sledeći dan bismo išli na vrh, pa sišli odmah dole, ili prespavali, pa treći dan dole. A za ostale dane ćemo se kasnije dogovoriti. Morali smo da unajmimo dereze, po deset eura dnevno, što je bio neplanirani izdatak, jer po svim prognozama i iskustvima ranijih godina, nisu bile planirane.

Smeštaj nam je bio u četiri sobe. Sami smo se rasporedili, u jednoj sobi troje, u tri sobe po četvoro. Imali smo dva kupatila, što je sasvim ok. Za prvo veče svi smo poručili večeru kod domaćina, kus-kus sa piletinom. Izgledalo je lepo i bilo je vrlo ukusno. Kus-kus je jedna vrsta žitarice i izgleda, otprilike, kao drobljeni pirinač i može se jesti sa svim prilozima kao i pirinač; mi smo ga imali sa paprikom, patlidžanom, tikvicama, paradajzom. Za desert smo dobili dinje i narandžu.

Sutradan ujutru smo krenuli. Nas šestoro je veliki ranac predalo na uspon mulama (po 5 evra), ostali su nosili svoje. Već posle pola sata, počela je da nas prati kiša i padala je u manjoj ili većoj meri, sve do doma. Imali smo da pređemo 12km, sa visinskom razlikom 1450m. Prvi kilometri su nas vodili širokim, kolskim putem uzbrdo, do sledećeg berberskog sela. Tek posle sela se prelazi potok (nekoliko potoka), i onda počinje zapravo uspon na planinu. Na dva mesta je trebalo tražiti najbolje mesto za prelazak potoka, jer topljenje ogromnih količina snega doneo je prave bujice. Uspeli smo nekako svi da pređemo, jedino Danijela nije imala sreće: prevrnuo se kamen na sred potoka, kad je stala na njega, izgubila je ravnotežu i, kako ona posle reče, zaplivala je. Prvo pitanje joj je bilo, kad je izašla na suvo: da li treba da se vrati? Slobodan joj reče da bi bilo šteta da već sad odustane; skinuo je svoj duks i dao joj da se presvuče, neko joj je dao pantalone, neko čarape, neko veš i tako smo svi nastavili naš uspon po kiši. Nedaleko iza nas, penjala se i grupa Japanaca i pratila sve do doma. Naša grupa se uskoro razvukla, svako je išao onako kako je mogao. Prva je do doma stigla Milana, poslednja, naravno – ja. Japanci su se stalno držali zajedno. Na usponu skoro da ništa nismo fotografisali, ili smo bili u oblaku, ili je padala kiša. Imali smo usput lepo iznenađenje: na nekoliko mesta bili su prodavci flaširanih sokova i naravno, sveže cеđenog soka narandže. Ništa bolje ne osvežava, pošto je bilo hladno, narandže kao da su bile iz frižidera i jedna čaša vas osveži bolje od vode iz termosa. Cena je pola evra, samo na najvišem prodajnom mestu, evro. Pošto smo stigli potpuno mokri, sa mokrim cipelama, Slobodan je odlučio da se sledeći dan suše stvari, a na vrh krene treći dan. U dnevnom boravku je gorela vatra u kaminu, tu smo sušili stvari mi i svi ostali koji su taj dan došli gore, kao i oni koji su išli na vrh. Sutradan je ceo dan padala kiša. I treći dan je padala kiša, pa je uspon na vrh pomeren za još jedan dan. Bilo je grupa koje su dolazile do doma, prespavale i odmah se vraćale, jer program putovanja im ne dozvoljava da menjaju plan i ostaju duže. Manji broj planinara je išao na uspon.

Išli su sa derezama, kisnuli, upadali preko kolena u sneg. Vraćali su se i bili potpuno mokri i promrzli. Tu sam se već uveliko kolebala, da li da pođem na vrh. Pa Maroko i Atlas su trebali da budu letnja varijanta, uspon po suvom i na kraju, možda, malo snega. A ovo što se tu dešava, sasvim je drugačije. A šta je sa mojim išijasom, da li sam bezbedna po ovakvom vremenu, da se ponovo ne pojavi? Treće veče Slobodan reče da se spremimo za ujutru, predviđa se lepo vreme, idemo svi u grupi. Odluka je pala: ja sam prespora da idem u grupi. Da mogu sama, možda bih i krenula; ali uz sve uslove i hodanje u grupi, odlučila sam da ne idem na vrh. Znam da će mi to mnogi zameriti i neće razumeti, ali za mene planinarenje nije samo obavezno popeti se na vrh i sići na hladno pivo. Planinarenje je odlazak i boravak u planini, druženje, uspon na vrh ako su uslovi takvi da mi odgovara uspon i bezbedan povratak. Ovu treću noć, Slobodan je platio za sve nas, iako smo imali plaćene samo dve noći po planu. Za većinu učesnika, bila je ovo prva upotreba dereza, pa su bili pomalo nervozni zbog otežanih uslova. Ipak, svi su se popeli na vrh, osim Jaroslave, koja se vratila sa pola puta, jer nije mogla pratiti grupu. Posle polaska, Slobodan je podelio ljude u dve grupe, bržu i sporiju, ali niko nije poštovao njegova uputstva, svi su išli za sebe, tempom koji im je odgovarao. Prva je opet stigla Milana, pa Blanka, pa ostali. Poslednji su bili Dana i Slobodan. Zajedno su se slikali, oni prvo pristigli sačekali su ostale; pa su krenuli opet, svako za sebe, Slobodan sa poslednjima. Svima je bilo teško. Bilo je i prolaznih oblaka, vidljivost je bila nekada jako mala. Da su poštovali vodiča i išli svi zajedno, bilo bi im lakše. Ovako, poneki su se priključili nekim drugim grupama. Poslednji su stigli oko 15 sati u dom. Krenuli smo dole, Milana, Blanka i Snežana prve, onda veća grupa nas i na kraju Slobodan, Olja, Vlada, Miloš, Danijela. Silazak je protekao bez kiše, prvu polovinu puta, a onda je počela slaba kiša i pratila nas dobar sat. Pošto je tri dana padala kiša, a i sneg se topio, Slobodan je ugovorio da nas čekaju mule kod potoka, jer nećemo moći sami da ga pređemo. Tako je i bilo, za po dva evra su nas mule prenele preko potoka. Sednemo na mulu, gazda je prevede na bezbednom mestu, silazak i to je to. Ponovili smo to još jednom. U međuvremenu, posle prvog prelaska mulom, tražili smo mesto da sami pređemo, ali i posle pola sata nismo ga našli, pa nas je novi prelazak koštao još po 2 evra. Oljina grupa je odbila da pređe tamo gde su Miloš i Slobodan prešli; ko zna zašto, mislili su da će baš oni naći bolje mesto. U toj potrazi, polako je padao mrak, pa kad su prešli potok, već je bio mrak. Ispred nas je bio još samo put od berberskog sela do Imlila, ali nekima je bilo zastrašujuće mračno i zamerili su vodiču što ih je ostavio, ali oni su u stvari ostavili njega, nisu hteli da ga slede, dok se još videlo. Na kraju, svi smo manje ili više hodali po mraku (imali smo čeone lampe), ali nije bilo gde da se zaluta, jedini kolski put vodio je u Imlil. A na ulasku u selo, na skretanju za našu kuću, stajao je naš domaćin i čekao nas, da ne bi neko nastavio dalje u selo (samo bi dodatno išao joj desetak minuta, pa bi se vratio iz mesta). Premoreni, istuširali smo se i posle večere, ubrzo pozaspali.

Sutradan se videla šteta od uspona: Danijela i Miloš su se penjali bez naočara i ujutru skoro da nisu mogli oči da otvore. Bile su crvene, otečene, upaljene. Naša Ana Kevenski, imala je kapi za tu namenu, dala im oboma, preporučila mirovanje i obloge i za dva dana ih je prošlo. Lica su izgorela opet Danijeli, Olji, Dani noge i ruke, Jaroslavi ruke, jer se nisu mazali. Mnogo puta ponovljeno: mažite se, sunce je jako, nije bilo dovoljno. Neki, jer su zaboravni, drugi opet, jer misle da njih sunce neće opeći. Ali imali smo i za to lek: jekoderm i razne kremice za negu, tako da je većina opekotina sanirana do dolaska kući. Interesantno je na ekspedicijama, to znaju svi koji su bili do sada na nekoj, izuzetni napori, teški uslovi i veliki zamori u čoveku pokrenu ono najbolje, ili ono najgore, u zavisnosti od čoveka. Kad provedete vreme sa nekim na ekspediciji, tačno vidite ko je kakav čovek. Vidite ko će vam pomoći u životu, a ko samo zanovetati i

nervozno kritikovati sve što se dešava, ne znajući da se nose sa teškoćama, pa su svi drugi krivi za eventualne promašaje i neuspehe. Napore ekspedicije dobro podnose jaki i psihički stabilnii ljudi.

Imali smo još dva dana planirana za Atlas. Dogovorili smo se da jedan dan provedemo u Imlilu, a drugi da odemo do berberskog sela desetak kilometara udaljenog, i istim putem nazad – ko želi. To znači da ćemo još dve noći provesti u gostinjskoj kući, što pada na naš teret, jer po planu puta, te noći smo trebali biti u šatorima. Nije mnogo bolelo, 11 evra za 2 noći. Dan u Imlilu, kako provesti, nego u radnjama? Već su nas poznavali svi prodavci, znali su odakle smo, koliko nas je, sve se znalo. Ako neki trgovac želi da vam ukaže čast kao kupcu, pozvaće vas u svoju radnju, ili na terasu, ako je ima i ponuditi vas čajem, uz ćaskanje o vremenu, običajima, Atlasu. Naravno, vi ćete tada pogledati njegovu robu, nešto kupiti i preporučiti je svojim drugarima. A pošto je bilo šta, teško je reći. Prodavac kaže neku cenu, vi kažete da je mnogo, ponudite manju. Cenkate se i gde se nađete - to je cena tog momenta. Ako vam se roba sviđa i mislite da je ok cena, vi ćete to i kupiti. A vrlo teško možete izaći iz radnje i ništa ne kupiti. Naučiće vas i kako se berberski vezuje marama, nije mnogo komplikovano, a čuva vas od sunca, vetra, upija znoj sa čela.

Pošto je Imlil mesto polaska na Atlas, tu se mogu iznajmiti planinarske cipele, dereze, jakne, štapovi. I vi možete ostaviti svoju polovnu opremu; prodati je ili menjati za njihovu robu. Mirjana i Dragoljub su ostavili svoje stare cipele i poneli kući nov tepih. Poslednjeg dana većina je krenula put sela; Dana i ja smo se vratile posle 4km, tempo nam je bio prebrz, dan topao, pa smo se vratile da popijemo jednu s nogu, naravno, cеđenu narandžu. Prošetale smo do kraja sela, posetile planinarski dom, slikale mule dok čekaju dnevne zadatke. Vlasnici su tražili da im platim slikanje, ja sam im rekla da plaćam – dala sam mulama kocke šećera i otišla dalje. Nudili su nam obilazak okoline na mulama, kao i vožnju džipom po okolini. Ulični prodavci bižuteriju, ručno rađene noževe. Kad smo se vratile do naše kuće, zatekle smo i Slobodana. I on se ranije vratio, imao je temperaturu još od juče, sustigle su ga posledice hladnog i vlažnog Atlasa. Brufeni su malo pomogli, ali posle dva dana, morao je i antibiotike, zbog upale krajnika.

Konačno, došlo je vreme da ostavimo Imlil i Atlas. Vlasnik dereza je bio uporan da mu damo još po 20 evra, jer su kod nas bile četiri dana. Šta ćemo, platili smo mu. Slobodan je ugovorio vožnju do Marakeša, mini busom, ovog puta daleko boljim, nego u dolasku.

U Marakeš, glavni turistički centar Maroka, smo stigli oko podne. Izašli smo na trgu, uz Medinu, pa su ulični nosači poneli naš prtljag do hotela, koji je bio u samom centru Medine. Još u Novom Sadu, na sastanku smo se dogovorili sa Slobodanom da smo za varijantu višekrevetnih soba, ali sa sobama u marokanskom stilu, a ne za dvokrevetne sobe u belo okrečenom hotelu. Dobili smo jednu dvokrevetnu, dve trokrevetne i jednu sedmokrevetnu sobu. Interesantno je da sve sobe imaju ulaz sa terase ili iz dnevnog boravka, kao i prozore, tako da neke velike privatnosti nema ni u dvokrevetnoj sobi. Zidovi su u pločicama, a podovi i deo zidova su pokriveni šarenim tepisima i ćilimima. Široki otomani sa velikim jastucima u dnevnom boravku, vrlo prijatni za odmor i priču, uz leškarenje. Imamo jedno zajedničko kupatilo. Na gornjoj terasi još nekoliko soba i okruglih stolova sa po nekoliko stolica i ležaja, za druženje uveče, uz svetlost upaljenih sveća i zvezda sa neba. Sve je puno cveća, kao i dva kućna ljubimca. Velika i mala kornjača. Otkrili smo da i na gornjoj terasi ima kupatilo i većina nas ga je i koristila.

Posle smeštaja, krenuli smo do prvog muzeja, do Bahia palate. I u Marakešu nam je Slobodan bio turistički vodič. Pogledali smo prelepu palatu, slikali njeno dvorište,

mozaike, unikatne drvene i metalne lustere, sve puno drvoreza i šarenih pločica. Jedino nema nameštaja. Tu smo videli uređenje marokanskih kuća: sa ulica su sve visoki zidovi (jedan, dva, tri sprata), ugrađene velike kapije. A tek kad prođete kapiju, počinje dvorište, park/bašta, na koju većina prostorija ima pogled ili izlaz. Sa ulice se vide goli zidovi, a često velika raskoš vidi se tek kad se uđe u dvorište. Pogledali smo još jedan muzej i prošli kroz zatvorenu pijacu. Videli smo da u Marakešu ima mnogo roda i mnogo mačaka. Dogovorili smo se da napravimo pauzu za ručak i posle 17 sati odemo taksijem do Botaničke bašte. Nas tri smo posetile i muzej rukotvorina Dar si Said, koji je neposredno uz naš hotel. Ja sam pauzu za ručak iskoristila da odem u hamam, koji smo ovih dana puno spominjali. U blizini našeg hotela, ima jedan i ja sam prva otišla. To veče je još nekoliko planinarki posetilo hamam. U hamamu su posebno odeljenja za žene i muškarce. Sa ženama rade žene, sa muškarcima, muškarci. Najpre sam platila 270 dirhama (oko 26 evra). Onda sam dobila papuče, papirne gaćice i bade mantil. Svoje stvari sam odložila u ormarić čiji ključ sa brojem je na gumici, koju sam stavila na ruku. Onda je došla žena koja me odvela u drugi deo, gde ostavljam bade mantil, pa sledi tuširanje, zatim sapunanje nekim njihovim domaćim sapunom, koji izgleda kao smeđa krema za cipele. Dobila sam pola šake tog sapuna i polako se potrošio, kad sam se sasvim nasapunjala. Zatim sam sela na kamenu klupu, a iz nekoliko otvora na polukružnom zidu ulazila je para. I tako desetak – petnaest minuta. Onda me je žena odvela na tuširanje, pitala me sme li da mi pokvasi kosu, pa sledi kamena klupa sa gumenim porkrivačem na koji sam legla, pa mi je celo telo pošteno istrljala grubom rukavicom, to je uradila piling, skinula je svu mrtvu kožu i nečistoću, sledi ponovo tuširanje, pa najbolji deo, masaža. Od korena kose, do prstiju na nogama. Pa šamponiranje, pranje kose i dobijam veliki peškir, moj bade mantil i gotovo je. Odlazim do svlačionice, oblačim se, pa idem u salon, gde će mi doneti nezaobilazni čaj od nane. Tu već imam fen, četke za kosu, razne kremice i parfeme koje mogu slobodno da koristim, kao i modne časopise. Posle popijenog čaja, odlazim i nailazim na našu grupu (17:00 sati je). Pali su komentari da sam vidno osvežena i odmorna – tako se i osećam, pa odlazimo u Botaničku baštu. Slobodan se opet nateže sa taksistima, da nam ugovori što bolju cenu, i posle dogovora, vožnjom desetak minuta kroz noviji deo Marakeša, stižemo do Botaničkog vrta. Imamo skoro sat vremena na raspolaganju, jer zatvaraju u 18:00. Bili smo zatečeni velikom količinom i veličinom raznih kaktusa, bambusa i tropskog cveća. Ima i dva bazenčića sa tropskim ribicama, kornjačama i lokvanjima. Ostali smo i uživali do zatvaranja. Vratili smo se, neki taksijem, neki peške. U Marakešu se lako možete orijentisati, kako u Medini, tako i u novijem delu, gde je džamija sa najvišim minaretom u Maroku. Prošli smo pored nje taksijem, a neki su i sutradan došli peške, da bi je bolje fotografisali. Veče smo proveli račličito: u hamamu, ili po nebrojenim radnjama. Ima na hiljade radnjica, sve uličice vode na veliki trg. I ja sam otišla na trg sa Danom i Jaroslavom. Dana je rešila da večera, ima mnogo restorančića, a njen izbor su bili roštilj i salata. Naravno, posle toga sok od narandže. Jaroslava i ja smo htele da prošetamo dok Dana večera, ali su nas ljubazni domaćini ubedili da sednemo sa Danom, a oni će nas častiti čajem. Na trgu su razna dešavanja; morate biti pažljivi da vam vešte žene ne počnu crtež kanom po ruci, ako ne želite; a možete dobiti crtež na nozi, ramenu… Ne košta mnogo 2-3 evra, kako se uspete pogoditi, a traje desetak dana. Može biti crnom ili crvenom kanom. Ima nekoliko majmuna, koji vam jednostavno skoče na rame, zagrle vas jednom rukom i vi sad treba da se slikate i platite, ili da ga se rešite. Ja sam se prvo rešila majmuna, posle sam se vratila, pa kad smo već tu i mi i majmuni, zašto da se ne slikamo? To me koštalo 2 evra. Milana i Ana su se slikale sa zmijama oko vrata, a ja sam se zadovoljila kupovinom drvene zmije, dobro je urađena, savija se na sve strane po zglobovima. Ima tu još i po nekoliko kobri,

koje podižu glavu, crne i svetle. Njih sam uspela slikati bez nadoknade. Trg je ogroman, pravi mali grad, hiljade turista je, glasna muzika, puno restorana, ima neku posebnu čar. Ipak, kada je pao mrak, mi smo rešile da krenemo prema hotelu, za svaki slučaj. Treba nam skoro pola sata kroz Medinu. A u Medini – ljudi, mule, magarci, motori…Svi žure, ali sve to nekako lepo funkcioniše. A trgovci vam nude robu, baš je njihova najlepša, najpovoljnija, najbolja. Lako ih se rešiti, kažete: sutra. A sutra ako vas vide, pa onda morate ući. Pre podne smo se muvali po Medini, popodne otišli na ručak na Veliki trg, uživali do mraka i uveče se vratili u hotel, spakovali stvari, jer sledećeg dana smo išli za Fes. Krenuli smo oko 13:00, tako da smo ujutru mogli još po neku sitnicu da kupimo, jer smo većinu suvenira kupili tu, u Marakešu. Išli smo opet vozom i stigli uveče u Fes, koji je istorijski centar Maroka. Postoji i četvrti, administrativni centar i glavni grad, Rabat, ali njega nismo imali u planu.

I ovde nam je hotel bio na odličnom mestu, preko puta dvorišta prinčevske palate (kraljev brat stanuje u Fesu), a na oko 500m od ulaza u Medinu. Medina u Fesu je takva, da se sami nikako ne biste snašli, osim da se samo prošetate glavnom ulicom i vratite. Zato je Slobodan obezbedio lokalnog vodiča, koji je sa nama proveo dan, vodeći nas kroz lavirinte Medine. To zna naša Dana, koja je na jednom mestu zaostala da fotografiše, mi smo skrenuli, a ona onda nije znala šta će i gde će. Pa, zvala me na mobilni, rekla gde je i naš vodič je otišao po nju, a mi smo ih sačekali. Osim uobičajene gužve i prodavnica, Fes ima nekoliko radionica koje se bave preradom kože; znači štavljenje, bojenje i finalna obrada, šivenje. Mi smo posetili dve. Prvo nas je domaćin odveo do svojih prijatelja, a mi smo tražili da nas odvede do najveće radionice, koju znamo sa reklama i iz knjiga. Ova druga jeste veća, ali izbor i kvalitete robe bio je bolji u izboru domaćina. Popeli smo se na terasu radionice i videli ogromne kade u kojima se štavi koža golubijim izmetom. Miris nije baš prijatan, pa svako dobije grančicu nane, da se malo popravi miris. U drugim kadama se koža farba prirodnim bojama, fiksira sirćetom, posle toga suši i nosi u radionicu na šivenje. A šije se svašta, od papuča i čizama, preko novčanika i tašni, do jakni i mantila. U svim bojama, raznih krojeva. Cene – opet ista priča, kako uspete da se pogodite. Ipak, ovde možete skinuti 30 – 40% od cene. Ne više. A primaju i kreditne kartice. Zagledala sam se u jedan mantil. Da li me interesuje? Mislila sam da ću se lako izvući – nema mog broja. Prodavac mi reče da odaberem model i boju, a oni će za pet sati da mi sašiju mantil. Zamislite šta bi nam naši trgovci rekli u sličnoj situaciji. Većina nas je kupila ponešto: papuče, tašnu, neki jaknu. Dalje smo posetili radionicu gde se izrađuju tepisi, stolnjaci, ćilimi. Interesantni su stolnjaci od kaktusove svile, ne mogu da se zapale, svila od kaktusa ne gori. Otišli smo u jedan predivan restoran na ručak. Predlog je bio neko meso sa 8 vrsta priloga. Svi smo bili za, ali ručak je bio 12 evra, pa smo odlučili da delimo porcije, pa nas je ručak koštao 6 evra. Bili smo zadovoljni. Na kraju, domaćin nas je odveo u zanatsku radnju – prodavnicu svega i svačega od metala. Razne tacne, pehari, kućne potrepštine, nakit. Sve je prelepo, šljašti, blješti, ali mi smo već potrošili sav novac, mogli smo samo da slikamo sav taj sjaj. Predveče smo izašli iz Medine, dali po koji dirham vodiču, pozdravili se sa njim i otišli u naš hotel. Slobodan nas je sve iznenadio pozivom na sastanak na terasi hotela uveče. Dočekao nas je sa šampanjcem, pakovanjem piva, sa tri boce crnog vina, nekom količinom bri sira i maslinama. Da proslavimo uspon i druženje. Vino je bilo tako dobro, da su ga pile i pivopije, a pivo je ostalo za drugi dan. Sutradan smo imali slobodan dan, pa smo otišli neki do glavne ulice u Medini, neko do obližnjeg gradskog parka, neko do novog dela grada. Već ranije smo tražili od Slobodana da doda u naš program i Meknes. To je gradić na putu Fes – Kazablanka, pa smo poslednje jutro krenuli vozom za Meknes, ostavili velike rančeve u garderobi (za po 2 evra ceo dan), proveli dan razgledajući Meknes i uveče nastavili vozom

direktno za aerodrom Kazablanka. Meknes je lep gradić, koji isto ima svoju Medinu, ali nešto manju; ima Mauzolej koji smo posetili, Kazamat iz davnih vremena, koji smo isto tako posetili, prošetali se pored zidina, prošli kroz kapije, sedeli na velikom trgu, pili kafu preko puta kafića gde dežura jedna okićena kamila, pa se možete slikati sa njom ili na njoj. Ja sam tu, kao i u Fesu, tražila odgovarajuće injekcije po apotekama, jer sam imala burnu reakciju na ujede insekata, verovatno nekih komaraca, što je, inače moja večita boljka na putovanjima. A bile su sa nama dve doktorke i medicinska sestra, tako da je bilo dežurnih za davanje inekcija.

Imali smo noćni let za Rim, a u Rimu pola dana pauze. I tu nam je Slobodan organizovao razgledanje. Njegova sestra, koja živi i radi u Rimu, dočekala nas je i bila vodič oko pet sati. Prepešačili smo koliko smo stigli, uz kafu i pecivo. Videli smo koloseum, fontanu di trevi, pantenon, zgradu Opštine, Vučicu sa dva dečaka koji sisaju, stare iskopine iz rimskog carstva, desetak lepih trgova sa fontanama, spomenicima, španske stepenice. Tek da se uverimo da i tu treba još doći. Onda smo požurili nazad na aerodrom, da ne zakasnimo. Let nam je bio pomeren deset minuta i kad smo se svi ukrcali, kapetan nas je obavestio da nam je jedna guma na točku mekana i da će je zameniti, da to traje 40 minuta. I posle 40 minuta mi poletesmo prema Beogradu. Kasnili smo svega pola sata.

REZIME

Jbel Toubkal, vrh 4167 mnv su popeli:

- Bujinac Milana PSD Poštar Novi Sad
- Paunović Olivera PSD Poštar Novi Sad
- Paunović Vladimir PSD Poštar Novi Sad
- Rauški Danijela PSD Poštar Novi Sad
- Stevanović Mirjana PSD Poštar Novi Sad
- Stojanović Dragoljub PSD Poštar Novi Sad
- Vašut Mirjana PSD Poštar Novi Sad
- Obradović Danica Železničar Novi Sad
- Kevenski Ana PD Ravničar Bačka Palanka
- Šarlija Blanka PD Ravničar Bačka Palanka
- Cvetanović Snežana PD Ravničar Bačka Palanka
- Blagojević Miloš Pozitiv Kučevo
- Slobodan Stokić, vođa puta i vodič, Pozitiv Kučevo

Do 3600m stigla je Jaroslava Otašević Pobeda Beograd, pa se sama vratila do doma.
Do planinarskog doma 3207m došla je Magdalena Seleši.

Tekst Magdalena Seleši, fotografije Magdalena Seleši i Buinac Milana.

_____